

Дигиталната трансформация на обучението и приобщаването

Латинка Тодоранова

Digital Transformation of Education and Inclusion

Latinka Todoranova

Abstract:

The world is constantly modernizing, and it's normal for traditional education to experience changes. Technologies are developing rapidly and are penetrating all spheres of life, including education. Scientists reach new discoveries, new teaching and learning methods are being offered, supported or entirely based on technologies. A significant portion of technological innovations are aimed at integrating people with disabilities and providing them with opportunities for access to quality education. The aim of this report is to examine the impact of digitization on the educational process in universities on the physical presence of students in classrooms and, simultaneously, on their attitudes towards their colleagues with disabilities. The report presents results from a survey conducted among students at the University of Economics – Varna.

Keywords: inclusion, people with disabilities, digital education

For contacts: Latinka Todoranova, University of Economics – Varna, todoranova@ue-varna.bg

ВЪВЕДЕНИЕ

С навлизането на технологиите в ежедневието на хората, и то при изпълнението на съвсем обичайни битови дейности, с изключително лесния достъп до различни технологични „джаджи“, изследванията, свързани с дигитализацията на различни сфери и процеси, се развиват изключително бързо. Образованието е сфера, която през последните няколко години претърпя огромна трансформация. По отношение на висшето образование първоначално държавните университети в България получават съръври с инсталирана платформа за управление на съдържанието, разработка на РУ „Ангел Кънчев“. С развитието на платформите за е-обучение голяма част от университетите преминават към внедряването и използването на платформи като Moodle и BlackBoard. Други създават свои платформи, съобразени със собствените им потребности [1]. Това, от една страна, се дължи на факта, че всеки университет е автономен, а от друга – има множество особености при обучението в различните специалности. Синтезирано представяне на процеса на преминаване от дистанционно обучение към дигитална учебна среда прави Андрей Захариев в [2]. За работата и използването на платформите обаче е необходимо да бъдат разработени множество електронни обучителни ресурси. Необходимостта от изолация по време на пандемията Covid-19 и преминаването към неприсъствено обучение катализират този процес. На учителите и на преподавателите им се налага за кратък период да изучат средства за онлайн комуникация, за работа в електронна среда, за създаване на електронни ресурси. Центровете за електронно и дистанционно обучение в университетите спомагат за дигитализирането на учебните ресурси и за преминаването на учебния процес от

традиционната учебна среда към електронна. В резултат на това след пандемията голяма част от дисциплините са изключително добре обезпечени с електронни ресурси, преподавателите и учителите продължават както да разработват и публикуват в платформите нови ресурси, така и да актуализират вече наличните. Този вид обучение дава възможност за по-лесен достъп до учебни материали и на студентите с увреждания. Те могат да използват съвременни технологични средства за достъп до електронните материали. Повечето от университетите считат за основен начин на приобщаване на студентите с увреждания предоставянето на достъпни електронни учебни ресурси.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Непрекъснато образователните институции, и в частност университетите, полагат значителни усилия за осъвременяване на учебното съдържание така, че да отговорят на промените в обкръжаващата среда, резултат най-вече от развитието на технологиите, на изкуствения интелект и на последващата дигитализация, която най-общо може да се определи като прогресивен процес на широко използване на информационни и комуникационни технологии [3]. А в свое изследване от 2020 г. Терзиев и Любчева стигат до извода, че „ако до момента търсехме варианти, как образованието да отговори на бързо развиващите се високи технологии, днес вече търсим възможности, как да впишем образованието в облачните технологии и в създаването на изкуствения интелект и суперкомпютрите“ [4]. Но за да се случи това, трябва да се развиват дигиталните компетентности на хората, в контекста на настоящия доклад – на студентите и на преподавателите. Ползването на компютри и мобилни устройства за достъп до информация обаче далеч не показва добри компютърни умения. Това пролича при преминаването към неприсъствено обучение, когато голяма част от преподавателите и обучаемите изпитаха сериозни затруднения при използване на софтуерните приложения. В тази връзка Европейската комисия разработва Рамка за дигитална компетентност, чийто актуален към момента вариант е DigComp 2.2¹⁷ от 2022 г. В нея са заложили пет области на дигитална компетентност, отнасящи се до уменията на потребителите да търсят, да намират и да проверяват достоверността на нужната им информация; да общуват посредством цифровите технологии; самостоятелно да създават дигитално съдържание; да защитават личните си данни в дигиталната среда. На най-високо ниво е област 5, на което потребителите трябва да могат да решават проблеми с техниката, да създават нови продукти. В Рамката при детайлното представяне на областите на дигитална компетентност се срещат понятията: обучение, платформа за е-обучение, цифрови ресурси, достъпност и приобщаване. В тази връзка в доклада се засягат два основни въпроса, които според автора са взаимосвързани – дигиталната трансформация на образованието и приобщаването на хората с увреждания.

По отношение на връзката между информационните технологии и приобщаването още през 2015 г. Анелия Иванова, Галина Иванова и Катина Денева [5] детайлно изследват обучителните трудности на децата със специални

¹⁷ <https://unevoc.unesco.org/home/Digital+Competence+Frameworks/lang=en/id=1#tbar>

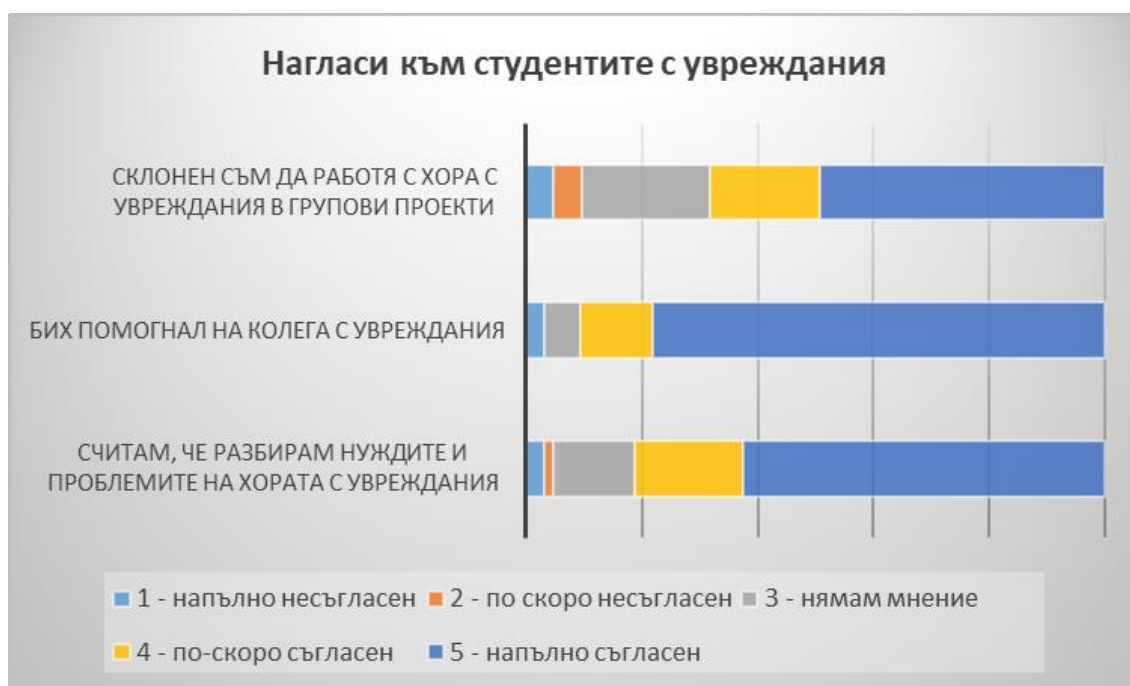
образователни потребности (СОП) и представят различни възможности за преодоляването им чрез използване на информационните и комуникационните технологии. Наред с това се полагат усилия за осигуряване на достъпност на дигиталната среда, като оценката на достъпността е формализирана чрез закони, правила и международни стандарти, които предлагат препоръки, дават насоки за техническо изпълнение на често срещани проблеми в разработването на софтуера [6].

В днешно време тези технологии дават още повече възможности на обучаемите със СОП за достъп до актуални знания, но какво се случва с реалното им приобщаване?

За намиране на отговор на този въпрос е проведено проучване между студенти от ИУ – Варна. То може да бъде разделено на две части:

- измерване на нагласите на студентите към хората с увреждания;
- измерване на присъствието на студентите в учебните занятия.

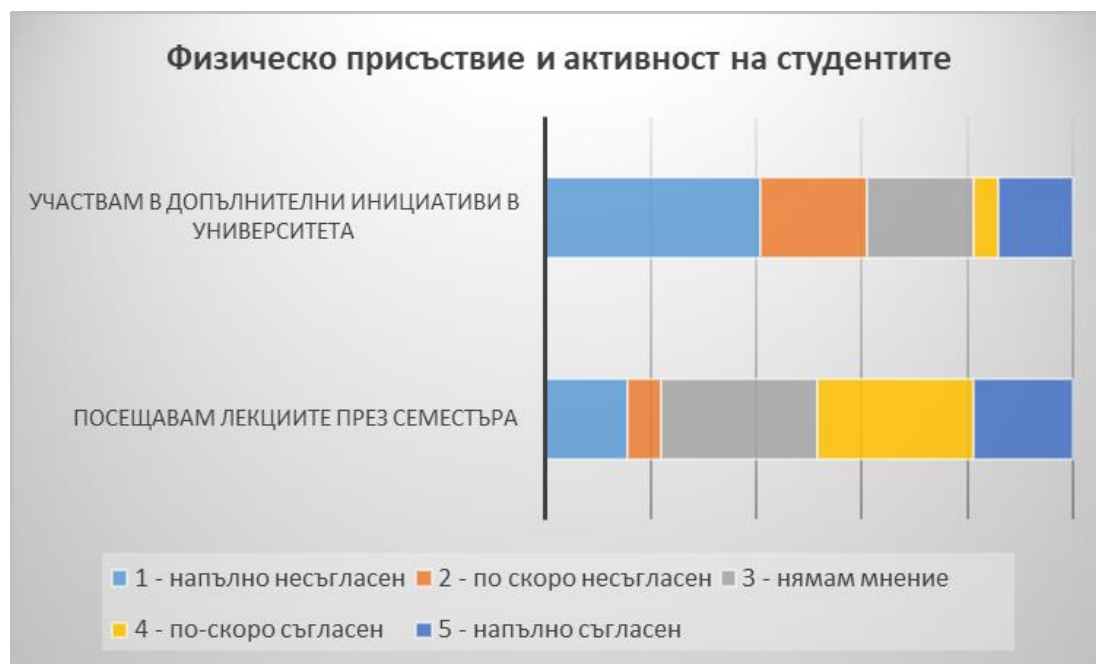
По отношение на първата част от проучването резултатите показват високо ниво на съпричастност и на разбиране на нуждите на студентите с увреждания. Студентите са склонни да окажат подкрепа, както и да работят съвместно с колеги с увреждания при изпълнението на групови проекти (фиг. 1).

Фиг. 1. Нагласи към студентите с увреждания

Важно е обаче да се обвържат тези резултати с опита на студентите в общуването с колеги с увреждания и с физическото присъствие на анкетирания студенти в учебните аудитории. По данни на ИУ – Варна за учебната 2023/2024 г. броят на обучаваните студенти с увреждания е 22, а общият брой на активните студенти е 5206. Въз основа на тези данни може да се направи изводът, че опитът на студентите в общуването с колеги с увреждания е много малък (фиг. 2). Освен това студентите масово не посещават лекции, като обясняват този факт с

необходимостта да работят, докато следват, и с възможността да ползват електронни учебни материали, които преподавателите им предоставят посредством платформата за е-обучение на ИУ – Варна, базирана на Moodle.

Фиг. 2 Физическо присъствие и активност на студентите

Изводът, който може да се направи, е, че студентите декларират готовност да помагат и да си сътрудничат с хора с увреждания, както и да работят с тях по различни проекти. Въпреки тази положителна нагласа реалността показва, че възможностите за срещи и общуване с тези хора в учебна среда са ограничени или дори липсват. Тогава е много вероятно да се наблюдава разрыв между намеренията и действията при реална среща, дължащ се на различни фактори – липсата на възможности за контакт или несигурност относно начините за ефективно включване на хората с увреждания в учебната среда.

Друг ясен резултат от проучването е, че студентите разчитат на знанията, които ще получат по време на упражненията, където делът на посещаемост е почти 100%. Така всъщност преподавателите са изправени пред проблема с непознаването на теорията от страна на студентите, защото макар тя да е достъпна в платформата за е-обучение, много малка част от тях са се запознали с нея преди занятието. Студентите от своя страна са спокойни, тъй като имат свободен достъп до интернет и до платформите за е-обучение, т.е. разчитат, че могат да намерят голям брой уеб ресурси и курсове, от които да се подготвят за семестриалното оценяване и за изпитите. Немалка част от анкетираните отговарят и че разчитат на ChatGPT за получаване на необходимата информация, както и за разработване на курсовите задания и проекти. В този режим на „самоподготовка“ обаче трудно могат да се развият способностите за съвместна работа, критично мислене, за аргументирано отстояване на собствена позиция.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Образователните институции играят важна роля в изграждането и развитието на дигиталните компетентности на младите хора. Все повече трансформират традиционния начин на преподаване и учене към дигитален. Предоставят на обучаемите голяма част от учебните ресурси в електронен формат. Наред с това обаче те трябва да помогнат на обучаваните да развият и практикуват знанията, убежденията и поведението, които са им необходими за пълноценно участие в гражданския живот. Тези институции трябва да развият и съпричастността, ангажираността към хората с увреждания. А на тази група хора да дадат възможност за социализация и приобщаване. Резултатите от проведеното проучване показват, че дигиталната трансформация на образованието води до значително намаляване на присъствието на студентите в учебните зали. Тогава няма как да се случи реално приобщаване на хората с увреждания. Наред с това възникват нови проблеми като липса на емпатия и трудна работа в екип. Въпросът в края е: „Не станахме ли прекалено дигитални и може ли гледането на видеа и онлайн уроци в интернет да е основна форма на обучение и едновременно с това да развие търсените от фирмите „меки умения“ (soft skills), да направи хората отново човечни?“

ЛИТЕРАТУРА

[1] Парушева, С., Александрова, Я., Хаджиколев, А. (2018). Use of Social Media in Higher Education Institutions-an Empirical Study Based on Bulgarian Learning Experience. TEM Journal. Volume 7, Issue 1. <http://doi.org/10.18421/TEM71-21>

[2] Захариев, А. (2023) Дигитализацията в образованието и финансовия сектор: стандарти и тенденции. ИИИ-БАН: Дискусионен форум за дигитализацията в образованието и финансовия сектор. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.31901.69601>

[3] Атанасова, Т., Парушева, С., Александрова, Я., Стоянова, М., Радев, М. (2020). Стратегии за дигитализация ДИГД-2020 (Digitization strategies DIGD-2020). Изд. „Наука и икономика“, ИУ – Варна.

[4] Терзиев, В., Любчева, М. (2020). Вътрешни и външни предизвикателства пред висшето образование. Списание „Бизнес управление“. Изд. Стопанска академия „Д. А. Ценов“, бр. 4.

[5] Иванова, А., Iwanowa, G., Денева, К. (2015). Ролята на информационните технологии в интегрирането на децата със специални образователни потребности и специфични обучителни трудности. Социалните права на българските граждани – проблеми и перспективи. Русенски университет „Ангел Кънчев“.

[6] Начева, Р. (2023) Концептуален функционален модел на прототип на система за оценяване на достъпността на мобилни приложения. Човешки ресурси & Технологии = HR & Technologies, Варна : Сдружение Креативно пространство.